

EU/EØS-debatt

INFORMASJONSPAKKE FRA FAGGRUPPE PÅ EØS/EU

13. APRIL 2021

Det vises til utenriksminister Ine Eriksen Søreides redegjørelse i Stortinget 8. april om viktige EU/EØS-saker. Som forberedelse til debatten har Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) utarbeidet nedenfor bakgrunnsinformasjon om noen av sakene som ble dekket i redegjørelsen. Overordnede utviklingstrekk i EU/EØS (pandemihåndtering, grønn og digital omstilling, konferanse om EUs framtid...) blir vektlagt, sammen med noen konkrete saker av særlig interesse for Norge (minstelønn, programdeltakelse, forhandlinger med Storbritannia...). I tillegg lenkes det nedenfor til aktuelle EU/EØS-nyhetssaker fra stortinget.no for de ulike fagkomiteene.

Aktuelle EU/EØS-saker:

- [Regjeringens arbeidsprogram for samarbeidet med EU i 2021](#)
- [Norges samarbeid med EU under pandemien](#)
- [Grønn omstilling \(EUs grønn giv\)](#)
- [Digital omstilling](#)
- [Konferansen om EUs framtid](#)
- [EUs langtidsbudsjett og norsk deltagelse i EUs program 2021-27](#)
- [Forhandlinger om Norges framtidige forhold til Storbritannia](#)
- [Tilstrekkelig minstelønn, likelønn og den sosiale søylen](#)

Lenke til EU/EØS-nyheter for de ulike fagkomiteene:

- [Arbeidsliv og trygder](#)
- [Energi og miljø](#)
- [Familie og kultur](#)
- [Finans](#)
- [Forskning og utdanning](#)
- [Helse](#)
- [Justis](#)
- [Næringsliv, landbruk og fiskeri](#)
- [Transport og kommunikasjon](#)
- [Samfunnsikkerhet](#)
- [Statsforfatning](#)
- [Statsforvaltning og lokalforvaltning](#)
- [Utenriks, forsvar og menneskerettigheter](#)

Aktuelle EU/EØS-saker:

Regjeringens arbeidsprogram for samarbeidet med EU i 2021

[Regjeringens arbeidsprogram](#) gir en gjennomgang av både bredden og ambisjonsnivået i Norges samarbeid med EU. Da utenriksminister Ine Eriksen Søreide [presenterte arbeidsprogrammet for Europautvalget 10. mars i år](#) fremhevet hun spesielt samarbeidet innenfor helseområdet og arbeidet med Europas grønne giv. I tillegg ble følgende områder trukket fram: deltakelsen i EUs forsvarsfond (EDF), samarbeidet på migrasjons-, justis- og politifeltet, felles interesse i samarbeid for EUs nære nabolag, og velfungerende rettsstater og sterke sivilsamfunn.

I innledningen til arbeidsprogrammet skriver utenriksministeren at pandemien vil få stor betydning for den internasjonale utviklingen og måten vi samarbeider på i årene framover. Regjeringens to hovedprioriteringer for 2021 er: «*Samarbeidet med EU om helse skal intensiveres, og den felles innsatsen for å komme sterkere ut av krisen skal styrkes*».

Regjeringen gir sin fulle støtte til EUs grønne giv. Det vises til at den vil få stor betydning for Norge, både direkte gjennom det formaliserte samarbeidet, men også indirekte gjennom standarder og modeller som EU definerer. Regjeringen vil følge nøye med på, og gi innspill til, EUs store lovgivningspakke [«Fit for 55»](#), som skal legges fram i juni 2021.

Havsatsingen er en strategisk prioritet for regjeringen, og hav er en viktig del av Norges samarbeid med EU innenfor flere sektorer. I 2021 vil regjeringen arbeide for at EU og sentrale medlemsland støtter gjennomføringen av [Havpanelets konklusjoner](#) og slutter opp om «100%-tilnærmingen», som innebærer at alle havområder under nasjonal jurisdiksjon blir forvaltet bærekraftig innen 2030. I innledningen til arbeidsprogrammet vises det til at medlemskap i FNs sikkerhetsråd gir Norge økt relevans også i det europeiske samarbeidet.

De årlige arbeidsprogrammene følger opp [regjeringens strategi for samarbeidet med EU 2018-2021](#). Strategien ble lagt fram i mai 2018, og omtaler regjeringens overordnede visjoner om: et trygt Europa, et fritt Europa, et økonomisk sterkt Europa og et Europa der landene tar felles ansvar for felles utfordringer. I tillegg beskriver strategien hvordan regjeringen skal jobbe med en effektiv europapolitikk, for å få gjennomslag for norske interesser. De årlige arbeidsprogrammene konkretiserer hvilke EU-saker regjeringen vil prioritere det kommende året.

Regjeringens arbeidsprogram [følger ofte tett opp Europakommisjonens arbeidsprogram](#). Kommisjonens arbeidsprogram for 2021 ble lagt fram i oktober i fjor. Her [varsles det om 86 initiativ](#). Hvor hovedfokus vil være gjennomføringen av det grønne skiftet ([se egen sak](#)) og den digitale omstillingen ([se egen sak](#)). Arbeidsprogrammet er også preget av koronakrisen, med flere initiativ på helseområde, blant annet knyttet til EUs helseunion. På slutten av året vil Kommisjonen legge fram et lovforslag om [et europeisk helsedataområde](#).

Blant Kommisjonens 86 initiativer kan blant annet følgende varslede strategier være relevante for Norge: en [ny Arktis-strategi](#), en [strategi om fremtiden til Schengen-samarbeidet](#), og en [ny skogstrategi](#). Kommisjonen ønsker også en revisjon av EUs [industristrategi](#) for å ta hensyn til koronakrisen, og [hvitboken om utenlandske subsidier](#) skal følges opp med lovforslag. Det er også ventet en rekke initiativ på finansområdet, blant annet en [revisjon av innskuddsgarantidirektivet](#). En [handlingsplan for å gjennomføre den sosiale søylen](#) er allerede lagt fram. Den legger ambisjonsnivået for den europeiske sosial- og sysselsettingspolitikken de neste årene. Kommisjonen varsler også tiltak knyttet til grunnleggende demokratiske prinsipper, blant annet for å sikre større åpenhet om betalt politisk reklame og beskyttelse av journalister og rettighetsforkjempere. For mer informasjon om innholdet i Kommisjonens arbeidsprogram, se [informasjonspakken](#) til EU/EØS-debatten 19. november 2020.

Fagkomiteene i Folketinget går hvert år gjennom Kommisjonens arbeidsprogram og velger ut EU-forslag som bør få en grundig behandling i Folketinget. Sakene velges ut både fordi det kan være utfordringer knyttet til nærhetsprinsippet eller fordi sakene anses som politisk interessante for Danmark. I år har fagkomiteene valgt ut [13 saker som Folketinget bør prioritere](#). Listen er sendt Europaudvalget som foretar den endelige prioriteringen, hvor målet er en liste på 5-10 saker. De 13 sakene er:

1. revisjon av kvotehandelssystemet (ETS)
2. forslag til ny CO2-grensetilpasningsmekanisme (klimatoll)
3. initiativ om bærekraftige produkter (økodesign og miljømessig «fotavtrykk»)
4. forslag om å minimere risikoen for avskoging for produkter som selges i EU
5. revisjon av direktivet om intelligente transportsystemer (ITS-direktivet)
6. initiativet EU 2021 for jernbanekorridorer
7. forslag om å innføre en digital skatt
8. forbedring av arbeidsvilkårene for plattformarbeidere
9. forslag til nye krav for utforming av elektronisk utstyr, samt forbrukerrettigheter
10. lovgivningspakke om hvitvasking, blant annet et nytt EU-byrå
11. revisjon av direktivet om avgifter på tobakk
12. et rammeverk for et europeisk helsedataområde
13. lovgivning for effektivt å bekjempe seksuelt misbruk av barn online

Det påpekes at listen i tillegg kan være et utgangspunkt for å vurdere saker hvor Folketinget kan ha en mer dyptgående politisk behandling, med tanke på «*Folketingets tidlige interessevaretagelse*». Tre saker framheves i denne sammenhengen: ETS og klimatoll (som en del av «Fit for 55»-pakken), digital skatt og hvitvasking. I disse sakene kan det for eksempel gjennomføres studietur til Brussel, arrangeres høringer eller man kan invitere ansvarlig EU-kommissær til Folketinget.

[Sveriges riksdag hadde høsten 2020 en grundig behandling av Kommisjonens arbeidsprogram](#). Utenrikskomiteen hadde ansvar for saken, men en rekke av fagkomiteene kom med egne uttalelser. En felles uttalelse ble vedtatt 3. desember 2020.

Norges samarbeid med EU under pandemien

«*Covid-19-pandemien viser hvor viktig det europeiske og nordiske samarbeidet er for Norge*», sa utenriksministeren i sin [redegjørelse i Stortinget 8. april](#).

[Norge har under pandemien samarbeidet tett med EUs institusjoner og medlemsland](#) for å hindre smittespredning, sikre forsyninger av medisiner og utstyr, og for å hjelpe norske borgere hjem. I tillegg til redegjørelsen 8. april, ble samarbeidet med EU om pandemihåndteringen senest redegjort for på [europautvalgsmøtet i februar i år](#), og også i [redegjørelsen til Stortinget om viktige EU- og EØS-saker i november 2020](#). Se informasjonspakkene til disse [her](#) og [her](#).

Utenriksministeren understreket i redegjørelsen 8. april at Norge er inkludert i EUs krisehåndtering og deltar i en rekke organer der pandemiresponsen utvikles på europeisk nivå, slik som Helsesikkerhetskomiteen og det politiske organet for kriserespons (IPCR) som begge er vesentlige for informasjonsdeling og for utvikling av koordinerte responstiltak i Europa. Norge har utover dette deltatt i ulike fora for samarbeid, som regelmessige videomøter med EUs helse- og innenriksministre, Folkehelseinstituttets samarbeid med EUs smittevernbyrå, og EUs politiske krisehåndteringsmekanisme på ambassadørnivå. Gjennom EØS-avtalen deltar Norge både i Det europeiske legemiddelbyrået (EMA) og i EUs samordningsmekanisme for sivil beredskap.

Norge deltar også i det europeiske arbeidet med koronasertifikater. Statsministeren sa i sin [redegjørelse til Stortinget om regjeringens strategi for gjenåpning av samfunnet](#) at den norske løsningen for vaksinesertifikater vil være i tråd med EUs digitale grønne sertifikat.

Vaksinesamarbeid

EØS EFTA-landene er ikke formelt med i EUs samarbeid om innkjøp og fordeling av vaksiner, men sikres vaksiner gjennom [EU-strategien for Covid-19-vaksiner](#), som er utgangspunktet for Europakommisjonens vaksinekjøp. EØS-landene sikres vaksiner ved at alle EU-landene går med på å avgi ca. tre prosent av sine vaksiner til Sverige som deretter videreselger disse til Norge. Når EUs legemiddelbyrå godkjenner vaksiner gjelder godkjenningen også for Norge. Så langt er fire vaksiner godkjent for bruk i EU og dermed Norge. Dette gjelder vaksiner produsert av BioNTech/Pfizer (godkjent 21. desember 2020), Moderna (6. januar 2021) og AstraZeneca (29. januar 2021) og Jansen-vaksinen fra Johnson & Johnson (11. mars 2021). [EMA har p.t. tre vaksiner til vurdering](#), inkludert den russiske Sputnik V-vaksinen.

Utenriksministeren sa i redegjørelsen 8. april at deltakelse i EUs felles vaksinestrategi gir Norge fleksibilitet. Hun ga AstraZenecas vaksine som eksempel og sa at dersom denne forsinkes eller settes på pause av hensyn til sikkerhet, sikres fremdriften i vaksinasjonsprogrammet ved forsyning av andre vaksiner.

Europakommisjonen [inngikk 16. mars en avtale](#) med BioNTech/Pfizer som fremskynder leveransen av 10 millioner vaksiner til EU i andre kvartal i år. Vaksineleveransen er knyttet til opsjonen på 100 millioner vaksiner som er forespeilet i tredje og fjerde kvartal 2021.

EU skal etter planen motta 55 millioner doser av den nylig godkjente Jansen-vaksinen i løpet av andre kvartal i år. Ifølge [Reuters](#) er det imidlertid usikkert om Johnson & Johnson klarer å nå dette målet.

Samtidig har den tyske helseministeren, Jens Spahn, ifølge [Reuters](#), meldt at Tyskland vil innlede bilaterale forhandlinger med Russland om leveranser av den russiske Sputnik V Covid-19-vaksinen. En tysk forutsetning for en avtale er at Russland avgir de nødvendige opplysninger for en vurdering av vaksinen av EMA. Signalene fra den tyske helseministeren kom kort tid etter at den politiske ledelsen i delstaten Bayern uttalte at regionen var i [forhandlinger med Russiske produsenter](#) om kjøp av 2,5 millioner Sputnik V-vaksiner. Ifølge [Politico](#) må de tyske uttalelsene ses på som et uttrykk for mistillit mot Kommisjonens vaksinestrategi.

Utenriksministeren sa i redegjørelsen 8. april at regjeringen forventer stabilt høye leveranser til Norge fra Pfizer i andre kvartal, til sammen over to millioner doser. Regjeringen forventer også at Janssen klarer å oppfylle sine forpliktelser om over 900.000 én-dosevaksiner i løpet av andre kvartal. Og Moderna fortsetter å øke volumene i sine leveranser til Europa.

Forhåndstillatelse for eksport av vaksiner

Eurpakommisjonen har innført, etter manges syn [kontroversielle](#), nye regler om krav om forhåndsgodkjenning av eksport av vaksiner. Reglene er ment å begrense eksporten fra EU til land som enten ikke eksporterer vaksiner tilbake til unionen eller som har vaksinert en større andel av befolkningen enn EU. Kravet om forhåndsgodkjenning er tidsbegrenset til seks uker. Det er ventet at kravet særlig vil påvirke eksport til land som USA og Storbritannia. [Flere EU-land, inkludert Sverige, har uttrykt seg kritisk til tiltaket](#), og frykter restriksjonene vil skade EUs rykte som en pålitelig aktør i de internasjonale leverandørkjedene for produksjon av medisiner.

Tirsdag denne uken ble en leveranse på [250 000 vaksinedoser som skulle eksporteres til Australia stoppet](#), og EU legger sterkt press på vaksineprodusenter til å gi EU en større andel av vaksinene som produseres i Europa.

I sin [redegjørelse til Stortinget](#) fremhevet utenriksministeren at regjeringen hadde fått skriftlig bekreftelse på at eksportbegrensningene ikke vil få noen konsekvenser for leveringen av vaksiner til Norge.

Felleseuropeisk vaksinesertifikat for EØS-borgere

Europakommisjonen la 17. mars i år frem et forslag til en forordning om et rammeverk for utstedelse, verifisering og aksept av grenseoverskridende sertifikater for å lette fri bevegelse under korona-pandemien («digitale grønne sertifikater»). Det digitale grønne sertifikatet skal bekrefte om en person er blitt vaksinert, vise resultat av tester for de som ennå ikke er vaksinert eller status for personer som har hatt covid-19. Nasjonale myndigheter vil fortsatt bestemme hvilke restriksjoner som skal gjelde. De samme betingelser skal imidlertid gjelde for reisende med identisk sertifikat. Det grønne sertifikatet skal være gratis og tilgjengelig digitalt og i papirform på det utstedende lands offisielle språk og på engelsk. Forslaget er omtalt i et [faktanotat fra regjeringen](#) og i en [pressemelding fra Kommisjonen](#).

Forordningen er til behandling hos Europaparlamentet, og parlamentsmedlemmene har gått inn for å hastebehandle forslaget. Ifølge [Politico](#) ønsker Kommisjonen at sertifikatet er operasjonelt i løpet av juni, noe som er en ambisiøs tidsplan.

Utenriksministeren sa i redegjørelsen 8. april at Norges utgangspunkt er at den epidemiologiske situasjonen og graden av vaksinerings må ligge til grunn for hvilke lettelsene vi kan gjøre i de nasjonale restriksjonene, og at Norge derfor støtter at selve bruken av vaksinesertifikatet reguleres av det enkelte land.

I [statsministerens redegjørelse til Stortinget](#) om strategien for gjenåpningen av det norske samfunnet, fremkom det at Norge deltar i arbeidet med europeiske koronasertifikater, og at den norske løsningen for koronasertifikater vil være i tråd med den europeiske løsningen. Statsministeren ga også uttrykk for at regjeringen utreder om en forenklet utgave av et koronasertifikat også kan brukes nasjonalt for å kunne åpne opp mer og raskere, gjennom digital dokumentasjon av test- og vaksinestatus.

Det europeiske personvernrådet (EDPB) og datatilsynet for EU-organene (EDPS) har avgitt en formell uttalelse om forslaget om digitale grønne sertifikater, se pressemelding [her](#) og omtale hos Datatilsynet [her](#). I uttalelsen oppfordres de europeiske lovgiverne til å sikre at sertifikatet er fullt ut i overensstemmelse med reglene om beskyttelse av persondata, herunder at forslaget ikke må gå lengre enn det som er nødvendig for pandemibekjempelsen og at det må respektere personvernprinsippene. EDPB og EDPS kritiserer også at det mangler en konsekvensanalyse av forslaget.

Den europeisk helseunionen, EUs helseberedskaps byrå, HERA, og EUs helseprogram EU4Health

EU har lansert en ambisjon om et styrket europeisk helsesamarbeid, også kalt «den europeiske helseunionen». I sin redegjørelse 8. april sa utenriksministeren at Norge er avhengig av tilknytning til europeiske løsninger for å være best mulig forberedt til å møte både denne pandemien og fremtidige helsekriser. Utenriksministeren sa også at regjeringen støtter EUs ambisjoner og arbeider for norsk deltakelse i den europeiske helseunionen.

Europakommisjonen [presenterte 11. november 2020](#) en meddelelse og tre forordningsforslag som skal modernisere eksisterende rammeverk for å møte alvorlige grensekryssende helsetrusler, og gi Det europeiske smittevernbyrået (ECDC) og EUs legemiddelbyrå (EMA) større innflytelse i forbindelse med kriseberedskap og -innsats.

Forslagene kommer fordi Kommisjonen ønsker en sterkere koordinering på EU-nivå for å intensivere innsatsen mot covid-19 og stå bedre rustet mot fremtidige helsekriser. Målet er å unngå kaoset som oppstod ved oppstarten av pandemien i fjor vår, da medlemsland konkurrerte med hverandre om medisinsk utstyr og hastestengte grenser. Kommisjonen ønsker sterkere EU-fullmakter til å overvåke og samordne innsatsen, og myndighet til å utstede formelle anbefalinger til EU-landene. Kommisjonens forslag [endrer ikke EU-traktaten eller medlemslandenes kompetanse](#), og anbefalingene vil være ikke-bindende, skriver Politico.

Helseministeren sa i [redegjørelsen til Europautvalget 4. februar](#) at initiativet ikke handler om at EU skal frata medlemslandene eller medlemsstatene kompetanse på helseområdet. «*Det handler om å utnytte potensialet innenfor de områdene hvor vi allerede har etablerte samarbeid*», sa helseministeren i redegjørelsen.

I [meddelelsen fra 11. november 2020](#) fremkom det også at Kommisjonen vil nedsette en innsatsstyrke som kan settes inn der hvor det oppstår helsekriser, både i EU og i tredjeland. Kommisjonen varsler at de kommer til å legge frem forslag til en ny EU-myndighet for helsekriseberedskap (Health Emergency Response Authority, HERA) i 2021: «*Myndighetens oppgave bliver at give EU og medlemsstaterne mulighed for at anvende de mest avancerede medicinske foranstaltninger og andre nødvendige foranstaltninger i tilfælde af en sundhedskrise ved at dække hele værdikæden, fra udvikling til distribution og anvendelse*».

Med [helseberedskapspakken](#) tar Kommisjonen de første skrittene mot utviklingen av en helseunion, noe som også ble varslet i kommisjonspresident Ursula von der Leyens tale om unionens tilstand i september 2020. EU-landene har så langt hatt stort nasjonalt handlingsrom på helseområdet, og det er [sterk motstand blant medlemslandene](#) mot å gi EU større myndighet, så det er usikkert hva som blir det endelige resultatet, skriver Sveriges Radio.

Helseministeren uttalte i redegjørelsen til Europautvalget 4. februar at «*Dette byrået kan bli sentralt framover, og vi jobber allerede nå med å få avklart betingelser ved en norsk tilknytning*».

Initiativet til en europeisk helseunion og forslaget til et nytt helseberedskapsbyrå er nærmere omtalt i [informasjonspakken fra Stortingets faggruppe](#) til møtet i Europautvalget 4. februar.

Videre fremmet regjeringen 9. april en [proposisjon om samtykke til innlemmelse av forordningen om EUs nye helseprogram, EU4Health](#), i EØS-avtalen. Programmet er lansert som et ledd i EUs gjennoppbyggingspakke etter koronapandemien. EU4Health skal bidra til å styrke europeisk helseberedskap og nasjonale helsesystemer ved framtidige pandemier og andre helsekriser. Det skal blant annet skje gjennom å understøtte digital omlegging, styrke koordinering mellom landene, og bidra til økt erfaringsutveksling og datadeling.

Grønn omstilling (grønn giv)

«*På tross av pandemien har EU klart å holde fast på sine klimaambisjoner. Pandemien har faktisk bidratt til å akselerere den grønne omstillingen, ikke forsinke den slik mange trodde ville skje. Europas grønne giv utgjør kjernen i dette arbeidet. Norge er en aktiv partner i den omstillingen som nå er i gang.*» Dette sa utenriksministeren i [redegjørelsen 8. april](#).

Hun viste til at EUs grønne giv er en vekststrategi og sektorovergripende plan for å gjøre Europa til verdens første klimanøytrale kontinent innen 2050. I tillegg er det et solidaritetsprosjekt, hvor man tilstreber en rettferdig byrdefordeling innad i EU, og en plattform for EUs klimadiplomati globalt. Hun understreket at regjeringen følger opp ambisjonen om å være en partner for EU i dette arbeidet. Utenriksministeren viste til et nylig møte mellom henne, klima- og miljøministeren, olje- og energiministerens, samferdselsministerens og EU-kommisjonen for å identifisere satsingsområder av gjensidig interesse og synliggjøre norske bidrag innen forskning, teknologi, næringsliv og kunnskap. Saker på dagsordenen på dette møtet inkluderte elektrifisering av transport, grønn skipsfart, karbonfangst- og lagring (CCS), hydrogen og havvind, samt viktigheten av den globale dimensjonen ved grønn omstilling.

Stortingets faggruppe for EU/EØS har tidligere omtalt Europas grønne giv i informasjonspakkene til de siste to møtene i Europautvalget, i [mars](#) og [februar](#) 2021, og til [førrige EU/EØS-debatt i november 2020](#). Nedenfor velger vi å legge vekt på siste utvikling med hensyn til EUs behandling av ny klimalov, diskusjonene rundt taksonomi og bærekraftige investeringer, og karbonpris på import.

Klimaloven

Forslaget til EUs klimalov er en sentral del av Europas grønne giv. Forslaget har som utgangspunkt å regulere for et klimanøytralt EU innen 2050. Det behandles nå i trilogforhandlinger mellom Kommisjonen, Europaparlamentet og Rådet (medlemslandene), hvor man prøver å utmeisle et kompromiss på basis av det opprinnelige forslaget fra Kommisjonen og de respektive posisjonene til Europaparlamentet og Rådet. Det portugisiske formannskapet håper å få loven vedtatt før sommeren. De tre institusjonene hadde sin femte forhandlingsrunde fredag 26. mars. [Partene kom ikke til enighet](#). Det er særlig uenighet om oppjusteringen av klimamålet for 2030. Representantene for parlamentet hadde forventet fremdrift i spørsmålet om å etablere et budsjett for utslipp av drivhusgasser og å etablere et vitenskapelig klimaråd for Europa. Parlamentet mener et slikt råd skal evaluere hvorvidt Europa når klimamålene i henhold til Parisavtalen. Rådets representanter hadde ikke fått noe mandat for innrømmelser og hadde ikke mye å bidra med under forhandlingene, ifølge omtalen i Politico.

2030-målene

Kommisjonen ønsker ikke å fravike målet om *netto* utslippskutt på 55 prosent for 2030 som Rådet har blitt enige om, mens Europaparlamentets delegasjon ikke kan akseptere et «netto» mål som inkluderer karbonopptak i skog. og arealsektoren.

Europaparlamentet har vedtatt at EU skal kutte utslippene med 60 prosent innen 2030, og det er totalt utslippskutt, ikke et beregnet nettokutt. Forhandlingsdelegasjonen fra parlamentet ønsker ikke at treplanting skal erstatte utslippskutt i industrien, og mener beregningene av karbonopptaket i skogen er usikkert. De viser bl.a. til at beregningene ikke tar høyde for skogbranner og stormer som kan redusere skogens opptak av CO₂. Medlemmer fra Europaparlamentet har kritisert Kommisjonen for ikke å innta en reell meglerrolle og for ikke å respektere parlamentets vedtak om utslippskutt på 60 prosent.

Ifølge leder av delegasjonen fra Europaparlamentet Jytte Guteland (S&D, Sverige), hadde partene fremdrift i behandlingen av mindre kontroversielle deler av lovforslaget. Guteland håper partene kan bli enige om de siste og vanskeligste punktene i den sjettede og forhåpentligvis siste runden i trilogforhandlingene. Det er likevel usikkert om partene blir enige innen utgangen av april, slik at EU kan presentere sin klimalov på president Bidens [klimatoppmøtet i USA](#) den 22.-23. april, og slik at Kommisjonen kan rekke å utarbeide sitt forslag til energi- og klimalovpakke (også kalt *Fit for 55*) i løpet av juni som planlagt. President Biden har invitert 40 statsledere, inkludert statsminister Solberg til sitt klimatoppmøte.

Taksonomien for bærekraftige investeringer

Taksonomien for bærekraftige investeringer skaper stor faglig og politisk debatt. Det er krevende å definere hva som er bærekraftig. [Taksonomiforordningen](#) fastslår at kriteriene for bærekraftighet skal baseres på vitenskapelige bevis og føre-var prinsippet (jfr. artikkel 19 bokstav f i forordningen).

Vannkraft

Som utenriksministeren redegjorde for 8. april, argumenterer regjeringen for teknologinøytral likebehandling av fornybar energi i sin [høringsuttalelse](#) til Kommisjonens forslag til kriterier. I forslaget stilles det vesentlig lettere kriterier til vindkraft enn vannkraft. Det kan føre til uheldige vridninger i investeringene i fornybar energi.

Vannkraft bør ikke pålegges unødvendige og kompliserte administrative byrder knyttet til beregninger av utslipp av drivhusgasser per produsert kWh over kraftverkens levetid og kraftverkens energiintensitet, påpeker regjeringen. Regjeringen argumenter også for at kravene til *Do No Significant Harm* (DNSH-kriteriene) bør være i tråd med eksisterende lovverk, som [EUs rammedirektiv for vann](#).

Skog

Regjeringen mener også kriteriene for skogforvaltning må samsvare med gjeldende definisjoner og kriterier for bærekraftig skogbruk. Miljøtilpasset bruk av gjødsel bør godtas som bærekraftig skogforvaltning, hevder regjeringen. Dette synes deles av næringsorganisasjonen [European Chemical Industry Council](#), CEFIC. CEFIC viser til at Kommisjonen utelukker bruk av gjødsel under DNSH-kriteriene til bærekraftig skogforvaltning og restaurering av våtmarker i sitt opprinnelige taksonomiforslag.

Naturgass, CCS og hydrogen

I høringsuttalelsen til taksonomien argumenterer regjeringen for at kravene til utslipp av drivhusgasser fra produksjon av hydrogen bør være strenge, men realistiske, og at bruk av naturgass med karbonfangst og lagring (CCS) kan bli et viktig trinn i utviklingen av en klimanøytral økonomi og hydrogen som en alternativ energibærer. Oppgradering av gassrørnett for økt transport av lavkarbondgass (som hydrogen), bør derfor klassifiseres som et overgangstiltak og kvalifisert for bærekraftig finansiering, hevder regjeringen.

I et [lekket utkast til nye bærekraftskriterier](#), foreslår Kommisjonen lettelser i kriteriene til bruk av naturgass, og at gass kan bli klassifisert som bærekraftig i enkelte tilfeller. Dette har skapt stor debatt. Ifølge Politico uttalte en EU-diplomat fra et av landene som er skeptiske, at Kommisjonen nå er på vei fra en vitenskapelig basert til en lobby basert taksonomi.

Kommisjonens visepresident Frans Timmermans understrekte på årskonferansen til den europeiske gassindustrien 25. mars at naturgass kan spille en rolle der ren energi basert på fornybare energikilder ennå ikke kan utnyttes i tilstrekkelig stort volum. Naturgass kan derfor være aktuelt som et overgangstiltak under taksonomien og bærekraftige investeringer. Men hovedbudskapet til Timmermans var at [fossil energi uansett ikke vil ha en langsiktig fremtid](#) i det europeiske energisystemet. Europa trenger ikke investere i ny infrastruktur for fossil gass, men eksisterende gassrørnett bør ombygges til å transportere hydrogen, fastslo Timmermans. Det vil være langt rimeligere enn å bygge nye gassrør.

Regjeringene i Danmark, Irland, Luxembourg, Spania og Østerrike uttrykte, i et brev fra 10. mars i år, sin bekymring for lettelser i bærekraftskriteriene for naturgass og ba Kommisjonen om å [holde fossile energikilder utenfor taksonomien](#).

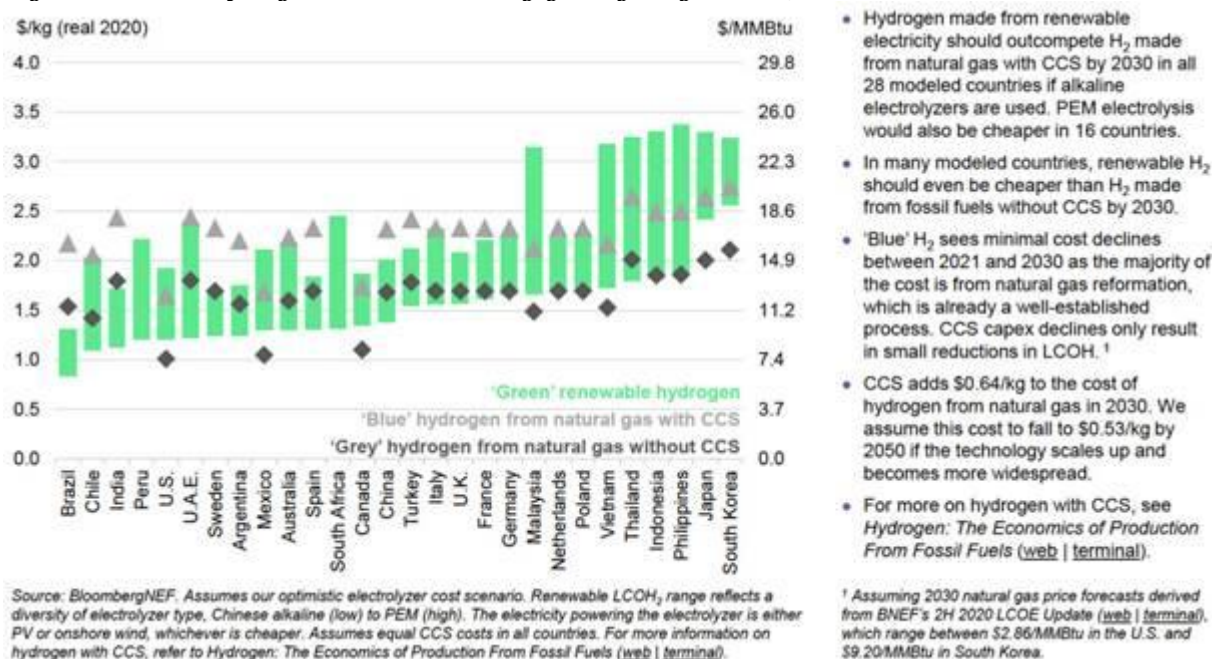

Bulgaria, Tsjekkia, Kroatia, Kypros, Hellas, Ungarn, Malta, Polen og Romania sendte 26. mars et notat til Kommisjonen hvor de ber om svekkelser i utslippskravene og bærekraftskriteriene til gasskraftverk. De foreslåtte [kravene til Kommisjonen er ikke realistiske](#), påpeker de ni landene.

Europakommisjonen anslo i sin [Hydrogen strategi for et klimanøytral Europa](#) at grønn hydrogen fra fornybar energi i regioner med rimelig fornybar energi kan være konkurransedyktig med blå hydrogen fra naturgass med CCS allerede i 2030.

I en ny rapport fra april 2021 underbygger analyseselskapet BloombergNEF antakelsen om at [grønn hydrogen kan bli billigere enn blå hydrogen](#) fra naturgass med CCS i 2030. Grønn hydrogen kan også bli billigere enn grå hydrogen produsert med naturgass uten CCS.

Figur 1: Kostnad for grønn versus blå og grå hydrogen i 2030

Utredningen [svekker argumentene](#) om at naturgass med CCS vil være en nødvendig del av overgangen til et klimanøytralt Europa, ifølge Politico. En av forfatterne bak BloombergNEFs rapport konkluderer med at bygging av produksjonsanlegg for blå hydrogen ikke vil være økonomisk fornuftig i 2030, med mindre arealbegrensninger reduserer utbyggingen av fornybar energi.

En rekke medlemmer av Europakommisjonens rådgivende organ for bærekraftig finansiering, [Platform on sustainable finance](#), [krever at naturgass, skogforvaltning og bioenergi trekkes ut](#) av taksonomien. Hvis ikke Kommisjonen gjør dette, mener ekspertene at EUs taksonomi ikke blir en gullstandard for bærekraftig finansiering, men en grønnvasking.

Havvind

EU planlegger en [omfattende utbygging av havvind](#) som [en viktig del av Europas grønne giv og utviklingen av et klimanøytralt samfunn](#). Europakommisjonens energikommissær Kadri Simson (Estland) viste i et seminar 25. mars til at utbyggingen av offshore vindkraft [kan bli begrenset](#) av høye kostnader knyttet til nettilkopling og interessemotsetninger med fiskeri- og forsvarsinteresser. Taksonomiens DNHS-prinsipp gjelder også for vindkraft. I «Fit for 55»-pakken vil Kommisjonen foreslå tiltak som fremmer planlegging, godkjenning og samarbeid mellom medlemslandene. Det er nødvendig å bruke «store kart» for å koordinere utbyggingen av havvind understrekte lederen for Europas vindkraftindustri, WindEurope.

Medlemslandene med kystlinje er forpliktet til å ha utarbeidet nasjonale maritime arealplaner innen utgangen av mars 2021 gjennom [direktivet for maritim arealplanlegging](#). Ifølge [EUs nettside om maritim arealplanlegging](#) er det ulikt hvor langt landene har kommet i sitt planarbeid.

Ifølge Kommisjonens melding om [EUs strategi for fornybar energi til havs](#), bør det i årene som kommer bli utviklet store hybride energiprosjekter til havs som kombinerer energiproduksjon og nettilkobling til flere medlemsland (mellomlandsforbindelser). Dette vil være kostnadsbesparende og bidra til økt energisikkerhet, men skaper utfordringer knyttet til markedsregler og hvordan kostnader og gevinster (som flaskehalsinntekter) skal fordeles mellom prosjektpartnerne, ifølge Kommisjonen. [Etablering av egne prisområder til havs](#) (*offshore bidding zones*) kan være en mulig løsning. Politisk rådgiver Karoline Sjøen Andersen (H) i Olje- og energidepartementet sier til Montel at regjeringen vil komme tilbake disse problemstillingene i energimeldingen som kommer før sommeren.

Kjernekraft

Ifølge en foreløpig rapport fra Europakommisjonens Joint Research Centre (JRC) [kan kjernekraft klassifiseres som bærekraftig](#). Analysen konkluderer med at det ikke finnes vitenskapelig bevis for at kjernekraft utgjør mer skade for helse og miljø enn annen kraftproduksjon. Rapporten skal nå gjennomgå av eksterne eksperter. Kommisjonen inkluderte ikke kjernekraft som mulig bærekraftig i sitt forslag til taksonomi i november 2020.

Frankrike, Polen, Slovakia, Tsjekkia, Ungarn, Romania og Slovenia ba Kommisjonen [anerkjenne betydningen av kjernekraften](#) i arbeidet med å nå EUs ambisiøse klimamål i et brev datert 19. mars. Landene mener kjernekraft bør inkluderes i taksonomien. Det er likevel tvilsomt om det er tid til å utarbeide bærekraftskriterier før Kommisjonen legger fram sitt endelige forslag. Kommisjonens rådgivende organ *Platform on Sustainable Finance* har ikke fått i oppdrag å utarbeide slike kriterier.

Karbonpris på import

I sin redegjørelse 8. april sa utenriksministeren at regulatoriske rammer som blir gjeldende internasjonalt vil være viktige for den grønne omstillingen av europeisk økonomi. Dette gjaldt særlig for å forhindre at europeisk industri flyttet ut eller ble utkonkurrert av importprodukter fra land med mindre ambisiøs klimapolitikk enn EU. Sektorer hvor det var risiko for en slik «karbonlekkasje» var blant annet sement, jern og stål, og aluminium. Utspillet var en refleksjon over rollen det indre marked (EØS) har spilt globalt, og viktigheten av et fungerende multilateralt handelssystem (WTO). Hun understreket at regelverket for det indre marked, som var kjent for sine høye standarder, hadde vært normdannende globalt, og at Norge som deltaker i EØS hadde nytt godt av EUs regulatoriske styrke globalt.

For å motvirke mulig karbonlekkasje og å skape likere konkurransevilkår, la Kommisjonen ut forslag om å legge en [karbonpris på import](#) av enkelte varer på høring våren 2020 som en del av Europas grønne giv. Den nye prismekanismen ble kalt *Carbon Border Adjustment Mechanism* (CBAM).

Den 10. mars i år [ga flertallet i Europaparlamentet sin støtte](#) til at det etableres en slik prismekanisme. Parlamentet understrekte at mekanismen måtte være i samsvar med WTO-regelverket og EUs handelsavtaler. Ifølge flertallet skulle prismekanismen kun ha til formål å fremme klimamålene og ikke kunne misbrukes til proteksjonisme. Samtidig vedtok et knapt flertall [å beholde dagens gratiskvoter under ETS](#). Det vil trolig forsterke misnøyen hos internasjonale handelspartnere og gjøre det vanskelig for Kommisjonen å utforme et WTO-kompatibelt forslag. Det ligger derfor an til interessante diskusjoner fremover innad i EU på dette. Ifølge Parlamentet er det forventet at Kommisjonen legger fram forslag til CBAM i løpet av andre kvartal 2021 som en del av Europas grønne giv, og som bidrag til å finansiere EUs budsjett.

Regjeringene i Østerrike, Tsjekia, Danmark, Frankrike, Litauen, Luxembourg, Slovakia, Spania og Nederland står sammen om å be Kommisjonen utarbeide et forslag til en [EU Carbon Border Adjustment Mechanism](#).

Konrad Adenauer Stiftung har spurt eksperter i Australia, Kina, India, Indonesia, Japan, Singapore, Sør-Korea og Thailand om nasjonale [reaksjoner på en slik prisme mekanisme](#). Ekspertene svarer at reaksjonene trolig vil være ulikt sterke. Kina, India og Japan vil trolig være klart imot. En slik mekanisme kan være kilde til ytterligere handelskrig mellom EU og Kina. Ekspertene anbefaler at inntektene fra CBAM brukes til å bistå utviklingsland i deres arbeid med å redusere utslippet av drivhusgasser. Målet med en slik ordning må være at eksportlandene utvikler tilsvarende karbonprising som i EU. Undersøkelsen til Adenauer-stiftelsen bekrefter at det vil bli strid om en prisme mekanisme (karbontoll) i tråd med vedtaket i Europaparlamentet vil være i samsvar med WTO-regelverket.

Norsk kraftkrevende industri er [ikke positive til forslaget](#). Industrien vil heller beholde dagens CO₂-kompensasjonsordning. Industrien forventer at det ikke vil være mulig å innføre en karbontoll og beholde dagens ordninger med gratis kvoter og kompensasjonsordning.

Det knytter seg spenning til hva et endelig CBAM-forslaget vil bety for Norge, og om innretningen vil tilsi at Norge vil falle «innenfor» eller «utenfor». Norske bedrifter er likebehandlet med bedrifter i EU innenfor det indre marked og innenfor kvotehandlingssystemet, men om Norge må innføre «karbontoll» er kanskje mer usikkert siden Norge ikke har noen plikt til å harmonisere norske avgifter med EUs rettsakter.

Digital omstilling

«På det digitale området ønsker EU regler som gjør det mulig for europeiske selskaper å konkurrere med de amerikanske teknologi-gigantene og samtidig sikre viktige verdier knyttet til personvern og individuelle rettigheter. Den balansegangen er også viktig for Norge», sa utenriksminister Ine Eriksen Søreide i [redegjørelsen 8. april](#).

Utenriksministeren gikk i redegjørelsen i liten grad inn på konkrete digitale saker som for tiden er til behandling i EU-institusjonene. Siden den forrige EU/EØS-redegjørelsen har Europakommisjonen lagt frem flere store initiativ på det digitale området, og vi velger her kort å omtale de mest sentrale: EUs digitale tiår (om målene frem mot 2030), Digital Service Act (om regulering av innhold på nettplattformer), Digital Market Act (om regulering av selskapers dominerende markedsposisjon) og Data Governance Act (om datadeling og styrking av den digitale suvereniteten).

EUs digitale tiår

Kommisjonen la 9. mars frem meddelelsen [Digitalt kompass for 2030: Europas kurs for det digitale tiår](#), en strategi for hvordan EU skal nå sine digitale målsetninger frem mot 2030. Kommisjonen skriver innledningsvis at koronapandemien har påvirket samfunnet og økonomiens forhold til digitalisering og akselerert utviklingen: *«The pandemic has also exposed the vulnerabilities of our digital space, its dependencies on non-European technologies, and the impact of disinformation on our democratic societies»*.

EUs digitale kompass foreslår [konkrete og ambisiøse målsetninger](#) som skal innfris innen 2030, blant annet fullt utbygd 5G, Europas første kvantedatamaskinen og digitalisering av alle sentrale offentlige tjenester. Målsetningene er fordelt over fire prioriterte områder:

1. En digitalt kompetent befolkning og høyt utdannede digitale fagfolk
2. Sikre velfungerende og bærekraftige digitale infrastrukturer
3. Digital omstilling av virksomheter
4. Digitalisering av offentlige tjenester

Målsetningene skal finansieres med midler fra gjenreisningsinstrumentet (Next Generation EU) og EUs langtidsbudsjett, og en årlig rapport skal vurdere medlemslandenes fremskritt. Strategien omhandler også globale utfordringer og hvordan EU skal håndtere sårbarhet og ressursavhengighet.

For mer informasjon om EUs digitale mål frem mot 2030, se [EU/EØS-nytt 11. mars 2021](#).

Digital Services Act (DSA) og Digital Markets Act (DMA)

Europakommisjonen lanserte 15. desember 2020 forordningsforslagene Digital Services Act (DSA) og Digital Markets Act (DMA), hvor de presenterer tiltak for å regulere plattformøkonomien. Kommisjonen retter et spesielt fokus på store «systemiske» plattformer med mer enn 45 millioner EU-brukere, som skal utsettes for grundigere granskning og sanksjoner. DSA omfatter et rammeverk for hvordan teknologiselskaper overvåker innhold på sine plattformer, og store plattformselskaper som ikke gjør nok for å hindre spredning av ulovlig innhold, kan bli straffet med bøter på inntil 6 prosent av global omsetning. DMA er rettet mot store selskaper som fungerer som «gatekeepers» i de digitale markedene, og som gjør det vanskelig for nye aktører å utfordre deres dominerende posisjon. Selskaper som bryter det nye markedsregelverket, risikerer bøter på opptil 10 prosent av sin globale omsetning. Kommisjonen har også åpnet en første [høring med arbeidslivets parter](#) om beskyttelse av arbeidstakere i plattformøkonomien, for å avgjøre om det er nødvendig å legge frem et initiativ på EU-nivå.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet meddelte 3. november 2020 at de har [sendt et samlet innspill](#) til Kommisjonen om regulering av plattformselskapene. Posisjonsnotatet er basert på skriftlige innspill og et digital innspillsmøte med en rekke norske aktører. I notatet ber regjeringen blant annet om at de grunnleggende prinsippene i direktivet om elektronisk handel videreføres, som teknologiselskapenes begrensede ansvar (limited liability) og opprinnelseslandsprinsippet.

«Det norske innspillet understreker videre viktigheten av at det nye regulatoriske rammeverket ikke må føre til uforholdsmessig regulatoriske byrder for små og mellomstore bedrifter. Samtidig påpeker vi viktigheten av at relevante sikkerhetshensyn og hensyn til kriminalitetsbekjempelse blir ivaretatt. Norge mener også at det ikke bør innføres plikter for digitale plattformer som kan føre til at innholdet fra redigerte medier blir sensurert og ytringsfriheten blir skadelidende. Norge anbefaler dessuten sterkere beskyttelse av forbrukerrettigheter på digitale plattformer. I tillegg understreker vi behovet for universell utforming innenfor digitale løsninger og tiltak for å forhindre hatefulle ytringer mot personer med funksjonsnedsettelse», sa distrikts- og digitaliseringsminister Linda Hofstad Helleland da hun [orienterte om DSA og DMA](#) i Europautvalget 10. desember 2020.

Regjeringen har [bedt om innspill](#) til en nasjonal posisjon for initiativene, fristen utløp 26. mars. Mediebedriftenes Landsforening (MBL) skriver i sitt innspill at de [støtter Kommisjonens forslag](#), men at det bør tas inn en bestemmelse i DSA-forordningen «som utvetydig sikrer at journalistisk innhold fra medier som allerede er underlagt redaksjonelt ansvar og kontroll, unntas fra bestemmelsene, og at plattformer ikke kan fjerne innhold fra slike medier». MBL anbefaler at DMA-forordningen «blir en minimumsregulering som gir nasjonalt handlingsrom for å etablere ytterligere regler».

DSA og DMA er nærmere omtalt i [informasjonspakken](#) til europeutvalgsmøtet 10. desember 2020 og i [EU/EØS-nytt 16. desember 2020](#). Se også [statusrapport for DSA](#) (3. mars 2021), utarbeidet av Europaparlamentets utredningstjeneste (EPRS).

Kommisjonen presenterte 3. desember 2020 [handlingsplanen for europeisk demokrati \(EDAP\)](#), med forslag til tiltak for å få større innsyn i politisk online reklame, beskytte journalister og stoppe utenlandsk desinformasjon. EDAP har flere berøringspunkter med Digital Services Act, og

Kommisjonen varslet blant annet at de våren 2021 vil styrke bransjenormen om desinformasjon og etablere et rammeverk for overvåking. Kommisjonen åpnet 1. april en [høring om bransjenormen](#), som avsluttes 29. april.

Et regelverk for datastyring (Data Governance Act)

Kommisjonens la 25. november 2020 frem sitt forslag til regelverk for datastyring, Data Governance Act, som etablerer et juridisk rammeverk for de ni sektorspesifikke dataområdene. Initiativet skal skape en infrastruktur for datadeling som er i overensstemmelse med EUs prinsipper og verdier, som personvern, forbrukerbeskyttelse og konkurranseregler. Målet er å styrke den digitale suvereniteten på dataområdet, gjennom å etablere en europeisk datahåndteringsmodell som en motvekt til de store plattformselskapene. Datastyringsforordningen tilrettelegger for såkalt «data-altruisme», som skal gjøre det lettere for virksomheter og personer frivillig å gjøre sine data tilgjengelig til det beste for samfunnet, og inneholder tiltak for å fremme gjenbruk av visse data fra offentlig sektor, for eksempel helsedata til bruk i forskning, samtidig som grunnleggende rettigheter beskyttes.

Kommisjonens planer om et europeisk helsedataområde (European Health Data Space) er nærmere omtalt i [informasjonspakken](#) til møtet i Europautvalget 4. februar 2021. «*En viktig komponent i den framtidige helseberedskapen er digitale løsninger. Et direktivforslag om opprettelse av et europeisk helsedataområde er ventet i oktober i år. Ved å gjøre helsedata tilgjengelig på tvers av landegrensene i Europa har vi et framtidsrettet fundament for å utvikle bedre helsetjenester, bedre forskning og bedre politikkutvikling. Dette henger også sammen med den overordnede ambisjonen om et styrket europeisk helsesamarbeid*», [sa Helse- og omsorgsminister Bent Høie](#) i møtet.

Regjeringen presenterte 26. mars 2021 [Meld. St. 22 \(2020–2021\) - Data som ressurs](#), hvor de skriver at de vil påvirke «*utformingen av internasjonalt regelverk som er relevant for utviklingen av dataøkonomien, inkludert fremme norske interesser i den videre prosessen for EUs forslag til Data Governance Act*».

Data Governance Act er nærmere omtalt i [EU/EØS-nytt 26. november 2020](#).

Konferansen om EUs framtid

Den 10. mars i år ble Europakommisjonen, Rådet og Europaparlamentet enige om en felles ramme for Konferansen om Europas framtid, og på Europa-dagen 9. mai vil det være en formell oppstart. Målet er å inndra EUs borgere i diskusjonen om framtidig politikk og prioriteringer. Dette skal foregå fram til våren 2022. Det er imidlertid uklart hva som vil komme ut av konferansen.

Konferansen skulle ha startet våren 2020, men pandemien og uenighet om hvem som skal lede arbeidet har ført til forsinkelser. [Den felles erklæringen](#), som ble underskrevet 10. mars, slår fast at de tre EU-institusjonene sammen skal lede arbeidet med konferansen. I det styrende organet (Executive Board) skal hver av institusjonene ha tre representanter. [Europaparlamentet har utnevnt](#) følgende tre representanter: Guy Verhofstadt (Renew Europe, Belgia), Manfred Weber (EPP, Tyskland) og Iratxe García Pérez (S&D, Spania). Det er også opprettet et eget sekretariat i Europaparlamentet for å følge konferansen. De nasjonale parlamentene skal ha tre observatører i Executive Board, representert via troika-lederskapet i COSAC (møte mellom lederne av europakomiteen i nasjonale parlament).

Målet med konferansen er at EUs borgere, men også andre deler av samfunnslivet, skal delta på åpne arrangement og i debatter. Disse vil foregå på europeisk, regionalt og nasjonalt plan, i ulike fora – også på digitale plattformer. En interaktiv digital plattform skal lanseres 19. april. Den skal gi borgere og andre interesserte parter mulighet til å sende inn forslag, og bidra til at det blir enkelt å delta i eller organisere møter.

I følge pressemeldingen fra møtet i Executive Board 7. april [vil den digitale plattformen være et viktig verktøy](#) for å engasjere borgerne i diskusjonene. «*We need to make this discussion as lively as possible, and in times of Covid that means to experiment with digital platforms as much as we can. With this platform, we offer the tools to give everyone a chance to get actively engaged in this debate, and we will make sure these ideas feed into the analysis and conclusions of the Conference. It's their future, so it's their Conference*», uttaler Parlamentets representant Guy Verhofstadt. Nasjonale parlament vil få en rolle i arbeidet med å arrangere debatter.

[De nordiske landene og ni andre mindre EU-land har sendt en felles posisjon](#), som blir kritisert for å være lite ambisiøs. I tillegg til de nordiske landene er erklæringen underskrevet av de baltiske landene, Østerrike, Tsjekkia, Malta, Nederland og Slovakia. Landene ønsker et nært samarbeid under konferansen, og er opptatt av at konferansen skal gi resultater. De vil bruke konferansen til å fremme et effektivt og regelbasert EU som leverer reelle og håndgripelige løsninger på EUs utfordringer. Det overordnede målet er å engasjere borgerne i en dialog om hva de forventer av EU. De understreker at oppfølging er viktig for å vise borgerne at innspillene tas alvorlig. I brevet omtales prioriterte tema. I tillegg ønsker landene at det legges vekt på horisontale spørsmål med tanke på å bedre EUs demokratiske legitimitet. Financial Times omtaler det felles brevet som: «[Alliance of smaller countries wants to safeguard status quo in citizen-led exercise](#)».

Hva som skal bli resultatet av konferansen er fortsatt uklart. I erklæringen står det at: «*We will invite the Conference to reach conclusions by Spring 2022 so as to provide guidance on the future of Europe*».

Det var den franske presidenten Emmanuel Macron som i 2019 lanserte ideen om en konferanse om Europas framtid. Europaparlamentet har blant annet ivret for institusjonelle reformer, som muligheten for felles valglistor på tvers av landegrensene. Dette har man i stor grad gått bort fra, og det vil ikke være aktuelt å endre EUs traktater. Utgangspunktet denne gangen er hvordan man kan styrke borgernes tillit til og involvering i EUs arbeid. Et annet sentralt tema vil være utfordringene EU har møtt under Covid-19-pandemien. For videre lesing se [temasiden til European Policy Centre](#), med kommentarer og rapporter.

EU langtidsbudsjett og norsk deltaging i EUs program 2021-27

EU langtidsbudsjett og eit såkalla gjenreisingsinstrument (*Next Generation EU*) vart formelt vedteke av Europaparlamentet og EUs medlemsland i desember 2020. Det er ei ramme på 1 074,3 milliardar euro for langtidsbudsjettet pluss eit gjenreisingsinstrument (*Next Generation EU*) på 750 milliardar, jf. dette [faktaarket frå Europakommisjonen](#). Det vart også vedteke ein rettsstatsmekanisme som del av budsjettsemja i fjor, jf. omtale i [Stortingets EU/EØS-nytt 11. november 2020. Låneopptaket som er del av finansieringa](#) krev ratifisering av medlemslanda. I dei fleste landa skjer dette med vedtak med simpelt eller kvalifisert fleirtall i parlamenta, men i nokre land kan regjeringane ratifisere. Ei oversikt frå Europaparlamentet viser at 16 land så langt er heilt ferdig med denne ratifiseringa, medan parlamentsvedtaket i Tyskland er prøvd inn for konstitusjonsdomstolen av partiet Alternativ for Tyskland (AfD). Domstolen har bedt presidenten utsette signeringa av ratifikasjonen til saken er vurdert nærare.

Dei formelle vedtaka knytt til EUs ulike program kan først skje etter semja om budsjettet og gjenreisingsinstrumentet. Dette omfattar også innretninga. Blant programma som er vedteke er helseprogrammet, men ei rekkje andre sentrale program er ennå ikkje vedteke. Dette gjeld mellom anna både EUs forskingsprogram Horisont Europa og utdanningsprogrammet Erasmus+.

[Utanriksministeren la 8. april](#) vekt på at norsk programdeltaking er positivt for Noreg og framheva blant anna at «*Gjennom programmene får Norge tilgang til viktig forskning, infrastruktur og teknologi som vi vanskelig kan utvikle alene. På noen områder bidrar programmene til samfunns-goder som vi uansett vil ønske å utvikle, eller som det vil ha en kostnad å ikke utvikle.*» Ho sa også at «*(f)or å kunne delta i de aktuelle programmene uten forsinkelser innhentes det ...*

forhåndssamtykke fra Stortinget nå i vårsesjonen. Proposisjonene om samtykke vil sendes over til Stortinget i løpet av april. De første sendes i morgen.» [Regjeringa la 9. april fram proposisjonar](#) om deltaking i fem program, nemleg programma for forskning, utdanning, helse, den indre marknaden og SMB samt Det europeiske forsvarsfondet. I [pressemeldinga](#) som kom samstundes, orienterer regjeringa også om andre program Noreg vil delta i. Samla ynskjer regjeringa deltaking i:

- EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont Europa
- EUs rammeprogram for utdanning, opplæring, ungdom og idrett, Erasmus+
- EUs program for kultursektoren og audiovisuell sektor, Kreativt Europa
- EUs romprogram
- EUs helseprogram EU4Health
- EUs ordning for sivil beredskap (UCPM)
- Det europeiske forsvarsfondet (EDF)
- Digitalt Europa (Digital)
- Delen om sysselsetting og sosial innovasjon (EaSI) i Det europeiske sosialfondet+ (ESF+)
- Deler av programmet for den indre marknaden
- Finansieringsprogrammet InvestEU

I [Stortinget 8. april sa utanriksministeren](#) at «EØS/Efta-landenes deltakerrettigheter (i programma) er nedfelt i EØS-avtalen.» I handsaminga av dei ulike programma har det i EU vore drøfta formuleringar om at visse strategiske delar berre skal vere opne for EU-land eller annan ordlyd som kan indikere at aktørar frå tredjeland ikkje automatisk er sikra full tilgang til alle delane av programmet. Frå norsk side har det vore argumentert for at EØS-avtalen gjev rett til deltaking utover det vanlege tredjeland har. Spørsmålet vart tatt opp i EFTA-kommentarar både til Horisont Europa, Digitalt Europa og Erasmus. I [EØS-notatet til regjeringa om forskingsprogrammet](#) (sist oppdatert 14. mai 2020) heiter det at forslaget til ordlyd i Kommisjonens opphavlege framlegg potensielt opnar for å avgrense vesentlege delar av rammeprogrammet til aktørar frå EU-landa og at ordlyden blir vurdert å vere i strid med EØS-avtalen.

[Khrono skreiv 24. mars](#) at «norsk romforskning svevde ut og inn av Horisont Europa». Bakgrunnen er at det i eit utkast til Kommisjonens arbeidsprogram for Horisont Europa 2021-2022 eksplisitt er sagt at tredjeland skal vere ekskludert frå ein del anbudsrundar, spesielt knytt til kvante- og romteknologi. Kommisjonen skreiv at «*In order to achieve the expected outcomes, and safeguard the Union's strategic assets, interests, autonomy, or security, avoiding EU dependence on components, materials, processes from non-EU countries and the risk of access restrictions for such items e.g. through export control regulations, participation is limited to legal entities established in Member States only.*» Khrono viser til at ikkje berre Noreg, men også Sveits, Storbritannia og Israel dermed ville vere utelukka. I eit revidert utkast til arbeidsprogram er teksten endra til «*Member States and European Economic Area (EEA) states associated to Horizon Europe*». Dette sikrar deltaking frå Noreg, Island og Liechtenstein, medan andre tredjeland stadig er ekskludert.

Det er usemje internt i EU om deltaking frå tredjeland. Ein del er redde for utanlandsk kontroll over viktig teknologi og for å gje tredjeland tilgang på sensitiv forskingsinformasjon. Dette gjeld ikkje minst tredjeland som Kina og Iran. Samstundes skal til dømes Tyskland støtte full deltaking av Israel, Storbritannia og Sveits. [Politico skreiv 30. mars](#) at alliansen Eurotech Universities i eit brev til Kommisjonen meiner at å ekskludere «*longstanding and trustful partner countries like Switzerland, Israel and the United Kingdom from parts of the research programme is not in the interest of Europe's research community nor the wider society and could be damaging for the international cooperation.*»

Deltaking av tredjeland har også vore drøfta i andre samanhengar, mellom anna når det gjeld EUs permanente strukturerte forsvarssamarbeid (Pesco). Det har her vore gjort framlegg om generelle kriterium for deltaking av tredjeland. Dette omfattar at deltaking må gje ein vesentleg meirverdi, og at landa må bidra med kompetanse og ressursar. Landa skal også dele EUs verdiar og ha godt naboskap med EUs medlemmar. [Agence Europe skreiv 7. april](#) at representantar frå EU-landa i the Political and Security Committee har uttalt seg positivt om deltaking frå dei tre Nato-landa Canada, Noreg og USA i eit Pesco-prosjekt om militær mobilitet. Grunngevinga er mellom anna at det ikkje blir delt klassifisert eller sensitiv EU-informasjon i dette prosjektet og at det ikkje blir gjennomført med støtte frå Det europeiske forsvarsbyrået.

Forhandlinger om Norge framtidige forhold til Storbritannia

Norge (og de andre EØS EFTA-landene) er i [sluttfasen av forhandlingene med Storbritannia om en handelsavtale](#). I sin [redegjørelse i Stortinget 8. april](#) sa utenriksministeren at «Frihandelsforhandlingene er nå i en intens og krevende fase, og vi arbeider for fullt med å ferdigstille avtalen så snart som mulig. Det er viktig for norsk næringsliv at frihandelsavtalen trer i kraft så fort som mulig slik at vi kan opprettholde, og på noen områder øke, våre markedsandeler i ett av våre viktigste eksportmarkeder.»

Forhandlingene er også [redegjort for i de siste europautvalgsmøtene](#), og Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon har dekket saken i en rekke [informasjonspakker til disse møtene](#) og til [forrige EU/EØS-debatt \(november 2020\)](#), men oppsummerer kort her:

Hvilke avtaler har Norge allerede inngått med Storbritannia?

- **En skilsmisseavtale:** EØS EFTA-landene inngikk i desember 2018 en [skilsmisseavtale med Storbritannia](#). Den trådte i kraft da Storbritannia gikk ut av EU og EØS 31. januar 2020. En overgangsordning gjaldt ut året 2020. Storbritannia fungerte i denne perioden i praksis som EØS-medlem.
- **En midlertidig handelsavtale:** For å sikre en bro mellom utgangen av overgangsordningen (1. januar 2021) og en fremtidig handelsavtale, annonserte regjeringen i oktober 2020 at Norge og Storbritannia var blitt enige om en overgangsavtale. Denne ble [signert i London 8. desember](#) og omfatter også Island. Liechtenstein er omfattet av en avtale allerede inngått mellom Sveits og Storbritannia. Den midlertidige avtalen sikrer tollfrihet på industrivarer (som i EØS-avtalen), men siden Storbritannia har gått ut av det felles regelverket i det indre marked, [sikrer ikke avtalen nødvendigvis kontrollfrihet på grensen](#).
- **Bilaterale avtaler:** Norge har parallelt med forhandlingene om en handelsavtale, inngått foreløpige bilaterale avtaler med Storbritannia på trygd (desember 2020), fullbyrdelse av dommer i sivile saker (oktober 2020), fiskeriforvaltning (september 2020) og luft- og veitransport (mars 2020). Les mer om disse i [informasjonspakken til Europautvalget 10. desember 2020](#) og til [møtet i Europautvalget 10. mars](#).
- **Fiskeriforvaltning for 2021:** Norge, EU og Storbritannia inngikk i mars 2021 også en avtale om felles forvaltning av fiskebestandene i Nordsjøen for 2021. *Forhandlinger med Storbritannia om avtale om soneadgang og kvotebytte for 2021 pågår fremdeles.* Uavhengig av forhandlingene har EU ensidig gitt seg selv en torskekvote i fiskevernsonen ved Svalbard. Utenriksministeren omtalte dette som «uakseptabelt» i sin redegjørelse 8. april, siden det bare er Norge som kan regulere og tildele kvoter i fiskevernsonen. For mer informasjon se [infopakken til møtet i Europautvalget 10. mars 2021](#).

Forhandlinger om en fremtidig avtale – markedsadgang for varer og tjenester

Norge og de andre EØS EFTA-landene startet forhandlingene med Storbritannia om en fremtidig handelsavtale da landet formelt gikk ut av EU og EØS i januar 2020. Forhandlingene hadde som målsetning å ivareta mest mulig av det økonomiske samarbeidet med Storbritannia (fra EØS), og at norsk næringsliv skulle få minst like gode betingelser i samhandelen med Storbritannia som

EU. Samtidig understreket utenriksministeren i Stortinget 8. april at Norge på noen områder har andre interesser enn EU og Storbritannia. Som eksempler nevnte hun norske ønsker om mer omfattende forpliktelser innenfor maritim transport, gjensidig godkjenning av yrkeskvalifikasjoner og telekommunikasjon enn det EU og Storbritannia er blitt enige om.

Regjeringen skrev allerede i 2016 at «*Det er i Norges interesse å opprettholde tollfrihet for industrivarer og forbedre markedsadgang for sjømat som ikke har tollfrihet i dag*». I de [norske målene for forhandlingene](#) som ble presentert i juli 2020, understreket regjeringen at Norge blant annet ønsker full frihandel for sjømat, altså en forbedring av dagens EØS-regime. Regjeringen ønsket også å forhandle basert på dagens handel med landbruksvarer og beskyttelse av sensitive norske landbruksvarer, og samtidig å sikre bedre markedstilgang for enkelte landbruksvarer. I redegjørelsen 8. april sa utenriksministeren at Norge ønsker en løsning som medfører lavere toll for viktige sjømatprodukter samtidig som norske landbruksinteresser skal ivaretas. Markedsadgang for fisk og landbruksvarer har også vært tema i flere av europautvalgsmøtene – se også [informasjonspakken til europautvalgsmøtet i mars](#). Til sammenligning inkluderer handelsavtalen mellom EU og Storbritannia nulltoll både på sjømat og landbruksvarer.

Til tross for de ambisiøse målene om videreføring av dagens regime og sikring av bedre markedsadgang for enkelte produkter, har næringsministeren advart om at norske bedrifter må være forberedt på at betingelsene for handelen ikke vil bli like gode som i dag og at en avtale ikke vil kunne erstatte EØS-avtalen.

Tjenester vil være en annen utfordring. De er ikke inkludert i den midlertidige handelsavtalen og skaper utfordring i forhandlingene om en fremtidig avtale. I sin redegjørelse til Stortinget 17. november 2020 sa utenriksminister Ine Eriksen Søreide at «*fordi Storbritannia ikke lenger ønsker å være del av regelverket for det indre marked slik vi er gjennom EØS, vil handelen med Storbritannia, ikke minst på tjenesteområdet samt den frie bevegelse av personer, nødvendigvis møte flere hindringer enn i dag*». Utenriksministeren har tidligere uttalt at [tjenestehandel er et vanskelig tema for britene](#), og at dette nettopp skyldes at tjenester er tett forbundet med den frie flyten av arbeidskraft på tvers av landegrensene i EU. Avtalen mellom EU og Storbritannia viser det samme. I regjeringens mål fra juli 2020 er allikevel ambisjonen å videreføre dagens handel med tjenester (EØS) i så stor grad som mulig, særlig innenfor skipsfart, telekommunikasjon, ingeniørvirksomhet, finans og forsikring. Det knytter seg derfor spenning til om Norge og EØS EFTA-landene oppnår noe mer enn det EU og Storbritannia har inngått i sin avtale, særlig på områder som utenriksministeren nevnte spesielt i sin redegjørelse 8. april, som maritim transport og telekommunikasjon.

Like konkurransevilkår

Markedsadgang for varer og tjenester er én ting. På dette området er forhandlingene med Storbritannia kanskje ikke helt ulike andre handelsforhandlinger, selv om utgangspunktet er omvendt enn hva som er vanlig, nemlig at man forhandler seg bort fra et fullintegrert markedsforhold, heller enn mot et mer integrert forhold.

Noe annet er hva som skjer i forhold til de standarder og reguleringer som Storbritannia, EU og EØS EFTA-landene har hatt felles i det indre marked (EØS). Når Storbritannia nå har gått ut av det indre marked, betyr det at alle varer som skal eksporteres til EU, og normalt til EØS EFTA-landene, vil måtte bevise at de oppfyller standardkravene i det indre marked. Dette gjelder blant annet landbruksvarer, fisk og kjemikalier siden Storbritannia har gått ut både av veterinær- og kjemikalregelverket i EØS. Som med tolldeklarasjon, er det knyttet administrative kostnader til dette, men disse er ofte mer omfattende og tidkrevende. Det er for eksempel krav om helsesertifikat fra veterinærer ved eksport av visse landbruksvarer. Det kan også medføre fysisk kontroll av varer ved grensen. Dette har allerede medført forsinkelser i handelen mellom EU og Storbritannia. En rekke nyhetssaker viser til [utfordringer for britiske eksportører](#), særlig innenfor landbruks- og fiskeeksport. Noe av dette kan være startvansker, men mye [ligger implisitt i det å gå](#)

[ut av et marked med felles regler](#). Ifølge E24 har den norske [eksporten til Storbritannia siden 1. januar gått bedre enn fryktet](#). Noe av dette kan være knyttet til at britene ennå ikke har innført et grensekontrollregime. Så langt har også eksport av fisk gått noe ned til Storbritannia, kanskje fordi britisk eksport har slitt til EU og heller fått avkastning nasjonalt. Det er nok derfor litt tidlig å vurdere de langsiktige effektene for norsk eksport til Storbritannia. Disse vil også avhenge av utfallet av de pågående forhandlingene mellom EØS EFTA-landene og Storbritannia.

Handels- og samarbeidsavtalen mellom EU og Storbritannia går lenger enn en vanlig handelsavtale på det som kalles «*level playing field*», eller like konkurransevilkår, og de strukturene og tiltakene man har for å sikre dette. Dette er knyttet nettopp til at Storbritannia har gått ut av det indre marked. Forhandlingene mellom EU og Storbritannia dreide seg derfor om i hvilken grad Storbritannia kan ha andre standarder enn EU. For Storbritannia var det viktig å ha full kontroll over egen lovgivning og egne standardregimer, mens det for EU var viktig å ikke inngå en avtale som kunne undergrave det indre marked. I avtalen endte man opp med at Storbritannia kan vedta sine egne lover, men ikke kan gjøre dette på en måte som skaper ulike konkurransevilkår eller undergraver det indre marked. I så tilfelle kan EU komme med ensidige mottiltak. Det samme gjelder den andre veien. Det gjenstår å se *hvor* grensen går for å reagere og *hva* eventuelt mottiltakene kan og vil være. Så kan det bare spekuleres i på hvilke lovområder Storbritannia kan forventes å divergere først og mest, og hvor stort handlingsrommet vil være.

Det blir nå et viktig spørsmål om Norge og de andre EØS EFTA-landene vil følge etter og forhandle samme type regler med Storbritannia som EU har gjort, inkludert ensidige mottiltak dersom man skulle oppleve at Storbritannia undergraver konkurransevilkårene i det indre marked? Vil man vektlegge integriteten i det indre marked (EØS) like mye som EU har gjort i sine forhandlinger, og med det gå lenger enn hva som er vanlig i en mer tradisjonell EFTA-handelsavtale? Og vil Storbritannia godta dette med en mye mindre partner som EØS EFTA?

Og hva vil eventuelt institusjonene for dette være? Vil EØS EFTA-landene og Storbritannia speile den komitestrukturen og den tvisteløsningsmekanismen som er inkludert i avtalen mellom EU og Storbritannia? Og hva gjør EØS EFTA dersom EU skulle innføre mottiltak mot Storbritannia over brudd på like konkurransevilkår? Følger man etter, for å bevare integriteten i det felles markedet med EU (EØS)?

Vanligvis har ikke EFTAs eller de norske handelsavtalene denne typen vilkår eller virkemidler. EFTA-avtalene har vanligvis én felleskomite som evaluerer avtalen med jevne mellomrom. Her tas eventuelle konflikter opp. Man har ikke samme tvisteløsningsmekanisme som er avtalt mellom EU og Storbritannia, og heller ikke samme mulighet for ensidige mottiltak. Det knytter seg derfor en viss spenning til om EØS EFTA-landene i forhandlingene med Storbritannia vil legge seg på linje med en mer tradisjonell EFTA-handelsavtale, eller på linje med avtalen mellom EU og Storbritannia?

Til slutt, avtalen mellom EU og Storbritannia inkluderer også en parlamentarisk dimensjon og en interparlamentarisk komite mellom det britiske parlamentet og Europaparlamentet. Vil EØS EFTA legger seg på samme linje? EFTA har til nå ikke hatt en interparlamentarisk komite i sine frihandsavtaler. Og hvilke konsekvenser vil dette få for Stortingets involvering og oppfølging av avtalen med Storbritannia?

Handelsavtale mellom EU og Storbritannia

Storbritannia og EU inngikk 24. desember 2020 en handels- og samarbeidsavtale (*Trade and Cooperation Agreement*, forkortet *TCA*). Den trådte midlertidig i kraft 1. januar 2021, men avventer endelig godkjenning av Europaparlamentet. Behandlingen i Europaparlamentet har vært utsatt flere ganger, sist etter at Storbritannia i begynnelsen av mars offentliggjorde at de ensidig vurderte å utsette grensekontrollregimet mellom Englane/Wales/Skottland og Nord-Irland. For EU er et slikt regime viktig siden Nord-Irland fremdeles er underlagt visse regler i EUs indre

marked under en egen protokoll i skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia. Etter denne avtalen skulle et slikt grensekonsrollregime være innført fra 1. april, for å sikre at varer som eksporteres til Nord-Irland oppfyller kravene i det indre marked. Britene ønsker nå å utsette dette regimet, som blant annet innebærer ny infrastruktur for grensekonsroll ved havner i Nord-Irland. Den nord-irske landbruksministeren (DUP) har også stoppet arbeidet med å etablere permanente konsrollstasjoner i havnene. EU mener utviklingen bryter med Storbritannias internasjonale forpliktelser og har [satt i gang en traktatbruddsak](#). Europaparlamentet bestemte seg for å [utsette behandlingen av handels- og samarbeidsavtalen](#), og truet også med å ikke godkjenne avtalen dersom Storbritannia gjennomfører sine planer. Allikevel har [Europaparlamentspresidenten nå varslet mulig behandling og godkjenning av avtalen under plenumsesjonen i slutten av april](#). Det gjenstår å se om dette står seg.

Storbritannia går med [den nye avtalen](#) ut både av EUs tollunion og EUs indre marked. De er dermed i lik situasjon som Norge mht. tollunion (utenfor), men i ulik situasjon fra Norge mht. det indre marked (utenfor istedenfor innenfor). Europakommisjonen har publisert et [fakta-ark om avtalen](#). I [informasjonspakken til europautvalgsmøtet i februar](#) og [mars](#) beskrev vi også noen vesensforskjeller mellom det samarbeidet Storbritannia hadde før (EU/EØS), og som det får nå (handelsavtale). Vi viser til disse for mer informasjon, blant annet om den situasjonen Storbritannia nå møter ved å gå ut av det indre marked (et nytt grensekonsrollregime), nytt regelverk knyttet til opprinnelsesregler, og eventuelt ulike konkurransevilkår.

Tilstrekkelig minstelønn, likelønn og den sosiale søylen

«Det er ... viktig, i samråd med arbeidslivets parter, å gå nøye gjennom alle deler av forslaget til direktiv for å sikre at det er forenlig med det norske lønnsdanningsystemet, dersom det skal innarbeides i norsk lov.» Det skriver regjeringen om forslaget til direktiv om tilstrekkelig minstelønn i sitt [arbeidsprogram for samarbeidet med EU 2021](#) (se også [egen sak](#)). Regjeringen skriver at den støtter målet om høyere lønn til de lavest lønnede i Europa og intensjonen om å styrke grunnlaget for kollektive forhandlinger der slike forhandlinger ikke står sterkt. I sin [redegjørelse i Stortinget 8. april](#) sa utenriksministeren at *«Verken partene i arbeidslivet eller regjeringen ønsker et direktiv som kan gripe inn i lønnsdannelsen, inkludert å svekke partenes rolle i lønnsdannelsen eller svekke insentiver til å organisere seg.»* Det samme budskapet hadde statsråd Torbjørn Røe Isaksen da redegjorde for forslaget i [Europautvalget 10. mars i år](#).

Det var 28. oktober 2020 at Europakommisjonen la fram et forslag til direktiv om tilstrekkelig minstelønn, jf. også [omtale i Stortingets EU/EØS-nytt samme dag](#). [Forslaget til direktiv](#) er hjemlet i [EU-traktatens](#) artikkel 153 (1) (b) som gir Kommisjonen mulighet til å støtte og utfylle medlemslandene på området som gjelder arbeidsvilkår. Kommisjonen presiserer i direktivforslaget at land hvor lønnen i dag settes gjennom forhandlinger mellom arbeidslivets parter, ikke skal pålegges å innføre lovfestet minstelønn. Dette gjelder seks EU-land: Danmark, Sverige, Finland, Italia, Kypros og Østerrike. Det stilles heller ikke krav om å allmenngjøre kollektivavtaler. Kommisjonen understreker at de beste lønnsvilkårene oppnås i land hvor kollektivavtaler står sterkt, og Kommisjonen ønsker derfor å gjøre tiltak for å fremme samarbeid mellom arbeidslivets parter.

Kommisjonen ønsker åpenhet om lønnsbestemmelser i kollektivavtaler, og stiller derfor krav om rapportering til Kommisjonen. Det skal blant annet gis tall for hvor stor andel av arbeidstakerne som dekkes av kollektivavtaler. Land som har en lavere organisasjonsgrad enn 70 prosent skal utarbeide handlingsplaner for hvordan dette skal økes.

[Kommisjonen pålegger landene](#) å iverksette tiltak som sikrer at økonomiske aktører i offentlige anskaffelser overholder lønningene som er fastsatt i relevante tariffavtaler eller lovbestemt minstelønn der de eksisterer. I tillegg skal landene sikre arbeidstakere tilgang til effektiv og upartisk tvisteløsning og rett til oppreisning, inkludert tilstrekkelig kompensasjon. Dette uten å berøre spesifikke former for oppreisning og tvisteløsning som er fastsatt i tariffavtaler.

Siden Kommisjonen ikke har kompetanse knyttet til lønnsforhold, settes det ingen konkrete krav til hvor høy minstelønnen skal være. Det presiseres at minstelønnen skal bidra til å oppnå anstendige arbeidsvilkår og levestandarder. Kommisjonen presiserer at direktivet gjelder enhver arbeidstaker med kontrakt eller ansettelsesforhold i henhold til nasjonal lovgivning, gjeldende kollektivavtaler eller EU-domstolens praksis.

Etter spørsmål fra flere EU-land, inkludert de nordiske, kom Rådets juridiske avdeling med en [vurdering av hjemmelsgrunnlaget for forslaget 9. mars i år](#). Det meste av uttalelsen er unntatt offentlighet. På et [spørsmål fra folketingsrepresentant Søren Søndergaard](#) har den danske beskjeftigelsesministeren, Peter Hummelgaard, vist til at slike vurderinger som utgangspunkt ikke er offentlige.

Nyhetstjenesten [Arbeidsliv i Norden refererer vurderingen 19. mars](#) og skriver at den juridiske avdelingen gir grønt lys til forslaget, men med den viktige forutsetningen at en artikkel må endres. Selv om Kommisjonen ikke har kommet med forslag som skal påvirke lønnsnivået direkte, mener den juridiske avdelingen at heller ikke krav til hvordan lønnsdannelsen skal skje er i samsvar med EU-retten dersom disse kravene direkte påvirker utfallet av lønnsdannelsen. Samtidig mener vurderingen forslaget er inkonsekvent og selvmotsigende på enkelte punkter. Vurderingen er også kritisk til innrapporteringen det er lagt opp til og mener det ikke er vurdert om den er proporsjonal. Rådets jurister sier også at det kan være nødvendig å vurdere direktivet på nytt dersom den endelige teksten avviker mye fra det foreliggende forslaget.

Nordiske land mener lovfestet minstelønn bryter med et grunnleggende prinsipp i Norden, og er kritiske til at EU engasjerer seg i lønnsdannelsen. De er også bekymret for at man får en situasjon der en minstelønn blir «tak», i stedet for et «gulv». De nordiske landene har argumentert mot en rettslig bindende EU-lov (direktiv), siden dette i neste omgang åpner for at EU-domstolen eller EFTA-domstolen kan tolke direktivet. Visepresident i Kommisjonen, Margrete Vestager uttalte til [a4overenskomst 2. mars i år](#) at «*Det skal være slut med, at EU-Domstolen dømmer i strid med den lovgivning, som EU har vedtaget. Når EU vil give lande som Danmark mulighed for fortsat at styre lønnen via overenskomster, skal der ikke være en bagdør via domstolen, som alligevel gør det muligt at indføre mindsteløn.*»

Både Folketinget og Riksdagen mener forslaget strider med EUs nærhetsprinsipp og har dermed gitt forslaget «gult kort», jf. [omtale i Stortingets EU/EØS-nytt 16. desember 2020](#). Det er også [noen andre nasjonale parlament som har samme oppfatning](#), men ikke nok til at Kommisjonen måtte vurdere forslaget på nytt. [Kommisjonen har i et brev til Folketinget 7. april](#) vist til at «*Det foreslåede direktiv respekterer fuldt ud nationale kompetencer og arbejdsmarkedets parters uafhængighed.*»

Ofte merker Kommisjonen forslag de anser som EØS-relevante, med dette på forslagets førsteside. Det har ikke skjedd for minstelønnsforslaget. Det betyr ikke nødvendigvis at Kommisjonen har gjort en aktiv vurdering av relevansen. Det kan også være en glipp. Det vil uansett være det endelige innholdet i et eventuelt direktiv som vil være avgjørende når EØS EFTA-landene vurderer EØS-relevansen. Dette bekreftet også Røe Isaksen i Europautvalget 10. mai da han bl.a. sa om relevansen at «*Vi bør uansett gjøre vår egen vurdering, og det er vi godt i gang med. Så venter vi som nevnt på hva vurderingene fra Rådets juridiske tjeneste vil ha å si for direktivforslaget. I tillegg må vi ta høyde for at ordlyden blir endret gjennom forhandlingene i Rådet og forhandlingene i Europaparlamentet.*» I sin [redegjørelse 8. april sa utenriksministeren](#) at «*Vi foretar nå en grundig vurdering av forslagets EØS-relevans.*»

[Den europeiske faglige samorganisasjon \(DEFS\)](#) er positiv til forslaget og har vært opptatt av at forslaget fra Kommisjonen burde gått lenger på enkelte områder. Både norsk, dansk og svensk fagbevegelse er derimot sterkt imot at et EU-direktiv skal si noe om tariff-forhandlinger. I en

[kronikk i EUobserver](#) 23. november i fjor fra LO, Unio og YS og deres søsterorganisasjoner i Sverige og Danmark viser fagorganisasjonene til at EU mangler kompetanse til å regulere lønn, men de mener også at forslaget vil kunne svekke lønnsdannelsen og presse lønninger nedover.

Forslaget er til behandling i Rådet og Europaparlamentet. Rådets arbeidsgruppe har hatt flere møter, og Europaparlamentet har også startet arbeidet. [Saksordførere](#) i arbeids- og sosialkomiteen i Parlamentet er Dennis Radtke (EPP, Tyskland) og Agnes Jongerius (S&D, Nederland). Blant annet var det en høring av forslaget i den ansvarlige komiteen 4. mars. Her deltok blant annet arbeidskommissær Nicolas Schmit som mente forslaget ikke truer kollektive modeller i de landene som har dette. Generelt var han åpen for å endre ordlyden i enkelte artikler dersom det er behov for det. Medlemmene i komiteen var i hovedsak positive til forslaget, selv om det også var enkelte som mente EU ikke har kompetanse på dette området.

4. mars la Kommisjonen også fram forslag til et direktiv om gjennomsiktighet og håndhevelse for å sikre likelønn mellom kvinner og menn. Forslaget er ikke merket som EØS-relevant, men Stortingets har mottatt det i tråd med ordningen hvor Stortinget mottar Europakommisjonens forslag av antatt EØS-relevante rettsakter fra EFTA-sekretariatet i Brussel, jf. omtale av forslaget [på Stortingets hjemmeside](#). Det omfatter blant annet tiltak for å gi økt innsyn om lønnsopplysninger til arbeidssøkende, rett til å kjenne lønnsnivået for arbeidstakere som utfører det samme arbeidet, samt forpliktelser for store virksomheter til å redegjøre for lønnsforskjeller mellom menn og kvinner.

Også dette forslaget reiser spørsmål om forholdet til de nordiske modellene for lønnsdannelse. I sitt notat til Folketinget skriver den danske regjeringen at den støtter prinsippet om likelønn, men at den samtidig ser «*med bekymring på detaljeringsgraden i det nye EU-forslag, idet det potensielt kan utfordre den danske arbeidsmarkedsmodell og medføre unødige byrder for erhvervslivet.*» [Den svenske regjeringen har det samme synet i sitt notat til Riksdagen](#). Selv om det er viktig med ulike tiltak for å sikre likelønn, mener regjeringen at forslaget «*inte tar tilræcklig hänsyn till medlemsstaternas olika lönebildningsmodeller, samt att dess utformning är allt för detaljerad och inte tillräckligt flexibel.*»

Forslagene om minstelønn og lønnsgjennomsiktighet er del av gjennomføringen av den sosiale søylen i EU. [Europakommisjonen la 4. mars 2021](#) fram en handlingsplan for dette, jf. også [omtale i Stortingets EU/EØS-nytt 11. mars i år](#). Kommisjonen mener den sosiale søylen er sentral for å sikre en rettferdig og inkluderende grønn og digital omstilling. Den sosiale søylen er også en [hovedprioritet for det portugisiske EU-formannskapet](#) våren 2021. Blant annet arrangerer Portugal [et sosialt toppmøte](#) i Porto 7. og 8. mai. [Den portugisiske statssekretæren for europasaker sa 6. april](#) at toppmøtet gir en reell mulighet til å gå fra prinsipp til handling. Se ellers nærmere omtale av handlingsplanen og den sosiale søylen i [informasjonspakken til møtet i Europautvalget 10. mars i år](#).